

Q

Quaderns socioeconòmics del Barcelonès

11

Desembre
2012

NOVES VISIONS PER A LA SORTIDA DE LA CRISI

Perspectives per a l'economia i
l'empresa catalana

Ponències del X Seminari de
l'Observatori del Barcelonès Nord.

PACTE PER L'OCUPACIÓ
I EL DESENVOLUPAMENT
DEL BARCELONÈS NORD

CONSELL COMARCAL DEL
BARCELONÈS

Quaderns socioeconòmics del Barcelonès

11

Desembre
2012

Índex

3

Presentació.

4

Propuestas para salir de la crisis de otra forma.

Sr. Antón Costas Comesaña.

13

Reptes i potencial del Barcelonès Nord en el desenvolupament econòmic metropolità.

Sr. Eduard Jiménez Hernández.

19

La cooperació local al Barcelonès Nord.
Bases pel període 2013 - 2020.

Document de reflexió estratègica aprovat pel Comitè Executiu del Pacte per l'Ocupació i el Desenvolupament del Barcelonès Nord.

PRESENTACIÓ

Les ciutats que componen el Barcelonès Nord es troben davant d'un complicat context econòmic. La crisi econòmica castiga els nostres municipis provocant un deteriorament de les condicions de vida dels ciutadans. Aquesta situació econòmica adversa fa que sigui més necessària que mai la cooperació entre les entitats, econòmiques, socials i institucionals que actuem al territori per tal de trobar fórmules que permetin fer front a les dificultats presents i aconseguir projectar el futur.

Les administracions que tenim la responsabilitat d'actuar al territori hem de garantir la cohesió social a tots els barris de la comarca i som conscients que aquest objectiu no és possible si no millorem les oportunitats d'ocupabilitat de tots els ciutadans, especialment dels col·lectius més vulnerables. També som conscients que es multipliquen els reptes socials que s'han d'afrontar al territori, al mateix temps que es redueixen els recursos disponibles per a contrarestar-los.

El Pacte per l'Ocupació i el Desenvolupament del Barcelonès Nord té ara més sentit que mai, i vull aprofitar aquest espai per posar en valor la seva trajectòria de cooperació i la seva voluntat de continuïtat. El Consell Comarcal del Barcelonès ha portat a terme, a través de l'Oficina d'Ocupació i Promoció Social, la direcció i coordinació d'aquest Pacte territorial fomentant el treball cooperatiu i les actuacions concertades durant més de deu anys. Han estat deu anys de programació d'actuacions de suport a l'ocupació, de detecció i adequació dels recursos humans a les necessitats del teixit productiu al territori, de coordinació territorial en matèria de formació, d'assessorament a petites i mitjanes empreses i autònoms, i de suport i foment de nova activitat econòmica.

El Pacte per l'Ocupació i el Desenvolupament també ha generat espais de reflexió compartida entorn a la situació econòmica i social del Barcelonès Nord. I amb aquesta vocació de reflexió i prospecció s'han portat a terme diferents jornades i seminaris. El primer Seminari de l'Observatori del Mercat del Treball del Barcelonès Nord es va realitzar al febrer del 2002. Aquest any 2012 s'ha celebrat la desena edició d'aquest seminari i un any més, tècnics, polítics, entitats sindicals, entitats empresarials, ONG's de caràcter social, entitats de formació i diferents administracions que actuem al territori del Barcelonès hem compartit experiències i coneixement entorn a noves visions per a la sortida de la crisi i noves perspectives per a l'economia i l'empresa catalana. Aquesta nova edició dels Quaderns Socioeconòmics del Barcelonès recull la documentació relativa a les dues ponències que es van desenvolupar al darrer seminari que es va realitzar el 5 de desembre al Badalona Centre Internacional de Negocis (BCIN). La primera ponència fa referència a la intervenció del catedràtic de Política Econòmica Antón Costas i apunta punts clau que ens ajuden a entendre millor el tipus de crisi que ens afecta i diferents propostes que a nivell estatal i autonòmic ajudarien a sortir de la crisi des d'un enfocament no basat exclusivament en polítiques d'austeritat. La segona ponència que va portar a terme l'economista i consultor de polítiques públiques Eduard Jiménez, ens convida a reflexionar sobre els reptes econòmics que ha d'afrontar el Barcelonès Nord i sobre les virtuts i potencialitats que té aquest territori en relació al desenvolupament econòmic metropolità.

Aprofito aquestes línies per felicitar als Comitès Executiu i Tècnic del Pacte per haver impulsat la redacció del document estratègic **"La cooperació local al Barcelonès Nord. Bases pel període 2013-2020"**. Aquest document es presenta a aquesta onzena edició dels Quaderns Socioeconòmics del Barcelonès i neix del tractament, estudi i actualització de diferents informacions socioeconòmiques i de les reflexions del Comitè Tècnic sobre la vigència d'anteriors visions estratègiques i les experiències del període 2007-2013. És un document que avança en la projecció de futur concretant línies estratègiques d'actuació, tot proposant enfortir el treball concertat i la cooperació per tal d'aconseguir que els diferents agents econòmics, socials i institucionals actuïn de forma eficaç en matèria de desenvolupament econòmic i de polítiques d'ocupació al territori.

Espero que la documentació aportada us sigui útil i que la seva lectura contribueixi a una reflexió constructiva i a veure amb optimisme les virtuts i les fortaleses que té el treball conjunt per abordar el desenvolupament socioeconòmic del territori.

Jesús Maria Canga Castaño

President del Consell Comarcal del Barcelonès

Q

PROPUESTAS PARA SALIR DE LA CRISIS DE OTRA FORMA

Antón Costas

Catedrático de Política Económica de la UB

EL POR QUÉ LA AUSTERIDAD NO FUNCIONA COMO SALIDA DE LA CRISIS

Después de cuatro años bajo los efectos de la crisis que se inició en 2008, es evidente para cualquier persona que vea la realidad a través de los datos que la austeridad, tal como se ha venido aplicando por nuestros gobiernos, no funciona como política para la salida de la crisis. Y no sólo no funciona en sus propios términos, es decir, no logra reducir el nivel de endeudamiento público, sino que agrava la situación económica, social y política.

La razón del por qué no funciona es que esta crisis es de naturaleza diferente a las que hemos vivido en el último medio siglo. Esta es una crisis de activos provocada por una burbuja de crédito y una burbuja de activos inmobiliarios. Cuando explotan, estas burbujas dejan tras de sí un rastro de efectos profundos, duraderos y difíciles de superar que como si fuese un dominó maldito, va haciendo caer una ficha tras otra: caída del valor de los activos inmobiliarios, sobreendeudamiento privado (hogares, empresas y bancos), quiebras bancarias, sequía de crédito, caída del consumo privado y de la inversión, recesión, paro, caída de los ingresos públicos, aumento de los gastos públicos, déficit público, aumento de la deuda pública derivada del aumento del déficit y de los rescates bancarios, incremento de la prima de la deuda como consecuencia de las dificultades de financiación, más recesión y paro y vuelta a empezar el ciclo maldito.

Esta cadena de efectos dominó es la que hace que este tipo de crisis de activos y de sobreendeudamiento sean largas y profundas. La historia nos enseña que si se hacen las cosas bien, este tipo de crisis requiere entre 6 y 7 años para que el sector privado se desendeude (es decir, reduzca alrededor de un 25 / 30 % el endeudamiento que tenía al explotar la burbuja) y el consumo y la inversión

vuelvan a funcionar. Pero si las cosas se hacen mal, la intensidad de los efectos y la duración se alargan en el tiempo, dando lugar a procesos deflacionarios de difícil salida. El caso de Japón, en deflación desde el pinchazo de su burbuja crediticia inmobiliaria de principios de los años noventa hasta ahora, es el ejemplo de una mala solución. Por el contrario, Suecia experimentó también a principios de esa misma década los efectos de una burbuja crediticia inmobiliaria, pero la forma de abordarla permitió que su duración fuese mucho menor, y que a los cinco o seis años habían salido de la recesión.

Por lo tanto, aceptado que la austeridad no funciona, la búsqueda de caminos alternativos para la salida ha de partir de la aceptación de dos premisas básicas:

Primera premisa. Esta crisis es diferente a las que hemos vivido con anterioridad. El análisis económico y la historia económica nos enseñan que en un contexto caracterizado por un elevado sobreendeudamiento y anemia del consumo privado interno y de debilidad económica de la demanda exterior, las políticas de recortes de gasto público y de devaluación interna de salarios no funcionan y, al contrario, agravan los problemas y dificultan la salida a la crisis.

Es necesario y urgente cambiar esa estrategia de política económica. Hay que utilizar un enfoque de políticas capaz de combinar y buscar dos objetivos simultáneos. Por un lado, se necesita un compromiso creíble de reducción a medio plazo de los desequilibrios fiscales y de reducción de la deuda. Por otro, es necesaria la apertura de una ventana al crecimiento económico. Porque sin crecimiento no se puede pagar la deuda. Un intento de lograr la consolidación fiscal demasiado rápido asesina al crecimiento; pero la falta de credibilidad en el objetivo de consolidación fiscal debilita la credibilidad del gobierno y aumenta el sobrecoste de financiarse; es decir, la prima de la deuda.

Por lo tanto, la política de salida de una crisis de sobreendeudamiento como la que estamos viviendo

Ingeniero T. Industrial y Economista. Es catedrático de Economía Política y director del Master en Economía y Regulación de los Servicios Públicos que se imparte en la UB. Sus intereses académicos y sus publicaciones analizan el papel de las ideas y los intereses en la formación de las políticas; en particular, de las políticas de reforma. Ha publicado varios libros y numerosos artículos sobre estas materias. Sus publicaciones más recientes analizan las causas, efectos y respuestas a la crisis actual. Sus dos últimos libros son: "La Torre de la arrogancia. Políticas y Mercados después de la Tormenta", 2011 (en colaboración con Xosé Carlos Arias; 2ª ed. 2012). "La crisis de 2008. De la Economía a la Política y más allá", 2010.

Ha presidido o formado parte de diferentes comisiones de expertos para asesorar a gobiernos en cuestiones de política pública. Participa activamente en el debate público sobre los problemas económicos actuales mediante conferencias y artículos. Es columnista del diario "El País" y de "El Periódico de Cataluña". Sus opiniones aparecen con frecuencia en otros medios de comunicación. En la vertiente empresarial, es consejero de varias empresas y ha sido el primer Defensor del Cliente del Grupo Endesa (2000-2005) y presidente del Consejo Asesor de Endesa en Cataluña (2006-2011). En el campo institucional y social es Vicepresidente del Círculo de Economía y miembro de varios patronatos de fundaciones y asociaciones sin fines de lucro.

se mueve así, como en la historia clásica de Ulises volviendo a casa, entre Escila y Caribdis.

Segunda premisa. La salida a la actual crisis es cosa de dos: de España y de la UE. A diferencia de otras crisis anteriores, como las de los años noventa, España forma parte ahora de una Unión Monetaria Europea a la que ha cedido instrumentos de política económica tan importantes como la política monetaria y financiera y la política cambiaria.

Un manejo adecuado de los instrumentos de política monetaria y financiera, ahora en manos de la UE y de la eurozona, es una parte fundamental de una estrategia de salida diferente a la de la austeridad. Si el Banco Central Europeo y la Comisión Europea no hacen bien su tarea, los esfuerzos de España para lograr reducir el déficit y el sobreendeudamiento y crecer se verán muy dificultados.

Dos problemas prioritarios. Por otro lado, la búsqueda de una forma diferente de salida a la crisis en España ha de hacer frente a dos problemas fundamentales. Por un lado, aliviar la carga de la deuda y reducir el sobreendeudamiento. Por otro, mejorar su competitividad y productividad para fortalecer su capacidad de crecimiento a través de las exportaciones y, a la vez, crear empleo. El primer objetivo es cosa de dos: de la UE y de España. Pero el segundo objetivo es de exclusiva responsabilidad nuestra.

En mis artículos semanales en el diario *El País* y en *El Periódico de Catalunya* he analizado y, en ocasiones, he sido crítico con la forma de abordar el problema del sobreendeudamiento de los países mediterráneos y atlánticos por parte de las autoridades monetarias y económicas europeas. Aquí sólo quiero señalar que la política de austeridad generalizada, preconizada desde Alemania, ha sido un desastre tanto para los países sobreendeudados como para el conjunto de la economía europea, que ha entrado en recesión.

Pero afortunadamente hay algunas señales de cambio. Por un lado, desde finales del mes de julio pasado, el BCE ha comenzado a comportarse como un verdadero banco central. Eso ha permitido que se aleje el riesgo de la quiebra del euro. El efecto inmediato ha sido que la prima de riesgo de la deuda soberana española haya descendido de forma significativa y se aleje la necesidad de un rescate país. Esto demuestra que detrás de la elevada prima de deuda española (y de otros países sobreendeudados) hay dos virus. Uno es el de la enfermedad española, que explica unos trescientos puntos

básicos del sobrecoste que estamos pagando por financiarlos. Pero, el resto del sobrecoste que pagamos es debido a la enfermedad del euro; es decir, del temor que tienen los inversores a la quiebra del euro. Por otro lado, La Comisión Europea, con la aceptación implícita de Alemania, ha comenzado a cambiar su comportamiento en relación con el ritmo de la reducción del déficit público para permitir una flexibilización de objetivos y plazos.

Pero permítanme que en esta conferencia deje de lado los aspectos relacionados con la política europea, para poder analizar con mayor detalle la forma de afrontar el objetivo de la mejora de la competitividad, la productividad y la capacidad de crecimiento de nuestra economía. Como verán, no todo son malas noticias. Al contrario, hay señales de fortaleza que animan a la autoestima y a la esperanza.

NUESTROS PROBLEMAS ECONÓMICOS: NO TAN MAL COMO PARECE

El diagnóstico de nuestros problemas económicos acostumbra a tener poca sutileza. Son muy generalistas y no permiten identificar nuestros puntos fuertes, que los hay, y diseñar políticas y reformas orientadas a afrontar nuestras debilidades.

Por limitación de tiempo, en esta conferencia voy a abordar sólo cinco cuestiones que considero importantes, relacionadas con: 1) la competitividad de nuestra economía; 2) la productividad y la dimensión de las empresas; 3) la capacidad de innovación productiva y la emancipación de los jóvenes; 4) el paro y el sesgo inmobiliario del modelo productivo; y, 5) el sesgo inmobiliario del crédito bancario.

2.1. La competitividad y la paradoja de las exportaciones

Los precios de los bienes y servicios españoles han crecido en la última década más que los precios de nuestros principales competidores. Ese mayor crecimiento ha hecho que la economía española haya perdido alrededor de un 15 por ciento de competitividad medida a través de los precios de los bienes y servicios exportables.

Sin embargo, de forma paradójica, las exportaciones españolas de bienes y servicios se han comportado relativamente bien durante este mismo período. De hecho, España ha sido el país de la OCDE

que, con la excepción de Alemania, mejor ha sabido conservar su cuota de exportaciones en los mercados internacionales. Además, los últimos datos de comercio exterior muestran un aumento significativo, aunque partiendo de niveles bajos, de la diversificación de las exportaciones hacia mercados de países emergentes con fuerte potencial de crecimiento. El resultado, al combinarse con una menor importación derivada de la debilidad de la demanda interior, es que la balanza comercial española ha alcanzado superávit. Por lo tanto, si medimos la competitividad país a través de la cuota de exportaciones y su capacidad de diversificación hacia nuevos mercados, como lo hacen las empresas, las cosas no han ido tal mal.

Surge, por tanto, una paradoja. Por un lado, perdemos competitividad en precios, pero, por otro, aumenta la competitividad de las exportaciones. ¿Cómo explicar esta paradoja de las exportaciones? La explicación reside en el número y, especialmente, en el tamaño de las empresas que exportan. Un análisis detallado de las empresas que exportan revela que ha aumentado su número, pero lo más relevante es que el grueso del aumento de las exportaciones viene de las empresas grandes y medianas. El tamaño importa para el éxito en los mercados internacionales.

Por otro lado, es necesario que nos preguntemos por la causa de la pérdida de competitividad medida a través de los precios. El sospechoso habitual del mayor crecimiento de los precios españoles en relación con los de nuestros competidores son los salarios. Pero aun cuando los salarios españoles crecieron hasta 2008 relativamente más rápido que los salarios de nuestros competidores europeos, el factor que mejor explica el crecimiento de los precios españoles son los márgenes empresariales.

Estos mayores márgenes comerciales en España que en el resto de la UE son a causa de la falta de competencia en muchos mercados de servicios en España. Se ha desarrollado un capitalismo concesional y comisionista que está perjudicando la eficiencia en la asignación de los recursos y la capacidad competitiva de las empresas que se mueven en mercados sometidos a fuerte competencia exterior. Estos problemas de eficiencia en la asignación de recursos requieren de la puesta en marcha de políticas de defensa de la competencia y de liberalización de todas aquellas actividades que funcionan en régimen de monopolio o protegidas de la competencia.

2.2. La paradoja de la productividad y la dimensión media de la empresa

Es habitual afirmar que la economía española es poco productiva. Esta es una verdad a medias. Si medimos la productividad agregada de la economía española (es decir, sumamos el valor de todos los bienes y servicios producidos en un año y lo dividimos por el número de horas de los trabajadores empleados en su producción) y la comparamos con la productividad de otros países con los que competimos, por ejemplo Alemania, entonces es cierto que nuestra productividad agregada es menor que la de Alemania y otros países con los que competimos.

Pero esta forma de medir no es muy útil a efectos de comprender las causas de esa menor productividad y, especialmente, entender los caminos para su mejora. Para estos dos fines, es mejor comparar la productividad por tamaños de empresa. Cuando la comparación la hacemos de esta forma, los resultados cambian y vemos por donde hay que avanzar.

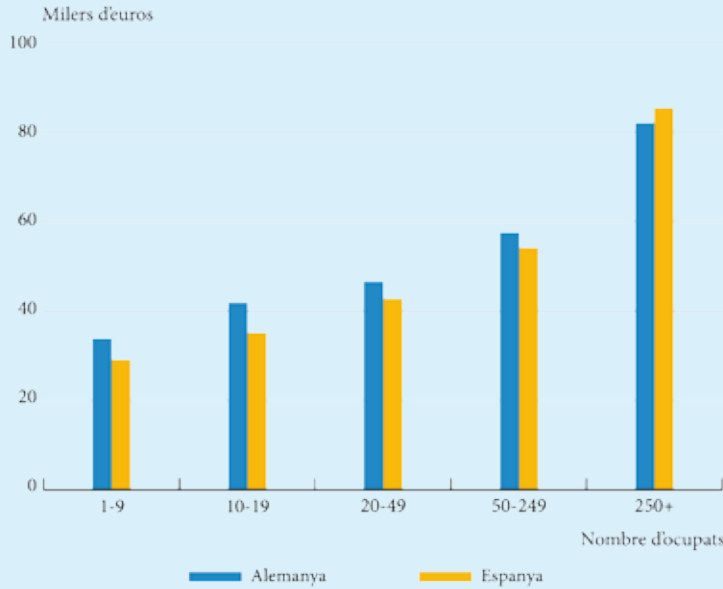
Para verlo, procedamos de la siguiente forma. Desagreguemos el conjunto de todas las empresas española en cuatro grupos, según tamaño: a) empresas grandes (de más de 250 trabajadores); b) empresas medianas (de entre 50 y 249 trabajadores); c) empresas pequeñas (de 10 a 49 trabajadores); y, d) empresas muy pequeñas o miniempresas (de 0 a 9 trabajadores). Midamos ahora la productividad de cada uno de los segmentos de esas empresas españolas. Hagamos lo mismo con las empresas alemanas. Finalmente, compararemos las productividades por segmentos de tamaño.

Como se ve en el gráfico 1, la productividad de las empresas grandes españolas es mayor que la de las empresas grandes alemanas. Y la productividad de las medianas empresas es similar, aunque ligeramente inferior. Estos datos alientan a la autoestima. Nos dicen que a igualdad de tamaño somos tan productivos y más que otros países con los que competimos. Esto tiene que hacer cambiar la narrativa sobre nuestra baja productividad y sus causas.

Nuestro problema está en que tenemos un número desproporcionadamente alto de muy pequeñas y pequeñas empresas. Dado que este tipo de empresas tienen niveles de productividad bajos, al ser el número de estas empresas mucho más elevado en nuestro país que en el resto y, como se ve en el gráfico 2, concentran el mayor número de em-

LA GRAN EMPRESA ESPANYOLA ÉS MÉS PRODUCTIVA QUE L'ALEMANYA

Valor afegit per ocupat en empreses manufactureres

NOTA: A partir de les últimes dades disponibles, corresponents al 2007.
 FONTS: OCDE Structural and demographic business statistics i elaboració pròpia.

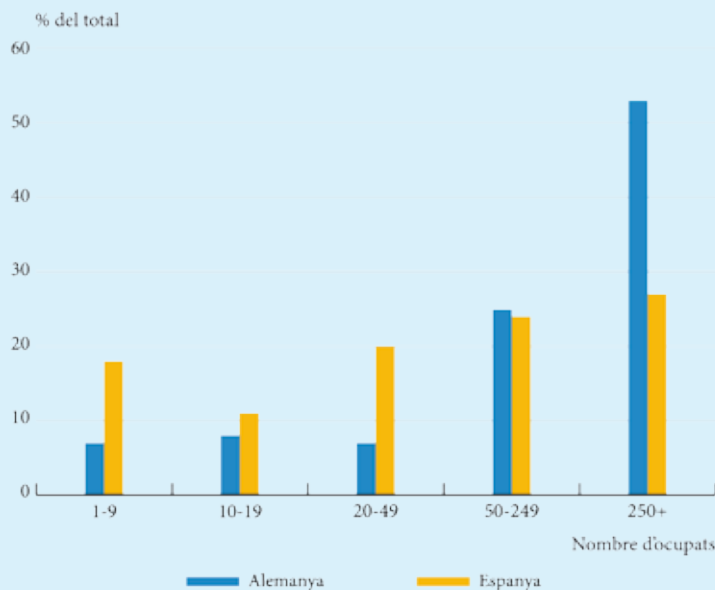
Fuente: La Caixa. Informe mensual, Mayo 2012

pleados, a diferencia de lo que ocurre en Alemania, hace que la productividad media de nuestra economía sea baja.

Un trabajo de investigación del "think tank" europeo Bruegel nos da pistas adicionales sobre la causa de nuestra baja productividad media y los caminos de mejora. El estudio señala que si España tuviese la estructura de tamaño empresarial que le cor-

LA PIME A ESPANYA COPA LA MAJOR PART DE L'OCUPACIÓ

Distribució d'ocupats per dimensió de l'empresa al sector manufacturer

NOTA: A partir de les últimes dades disponibles, corresponents al 2007.
 FONTS: OCDE Structural and demographic business statistics i elaboració pròpia.

Fuente: La Caixa. Informe mensual, Mayo 2012

respondería de acuerdo con su nivel de desarrollo económico y de renta per cápita, la productividad media de la economía española aumentaría alrededor de un diez por ciento. La mejora sería, por tanto, espectacular.

Afirmar, como hago, que nuestro problema de productividad reside en el tamaño medio de nuestras empresas no significa descalificar a las pequeñas y medianas empresas. Al contrario, son una parte importante del tejido empresarial y una muestra del dinamismo emprendedor. Las empresas nacen pequeñas y cada empresario ha de decidir el tamaño de su empresa en función de su dotación de recursos, de su mercado y de su ambición.

La pregunta relevante es por qué tenemos una desproporción de empresas muy pequeñas, mayor de la que nos correspondería por nuestro nivel de desarrollo y de renta per cápita. ¿Es algo genético o es algo que tiene que ver con la política y la regulación pública? Mi intuición es que responde más a lo segundo que a lo primero. Tanto en Cataluña como en el resto de España las políticas financieras, fiscales y regulatorias orientadas a las PYMES no son políticas para ayudar al crecimiento empresarial. Todo lo contrario, son políticas que animan a muchas pequeñas empresas a seguir siendo liliptienses. Cada empresario ha de decidir por sí mismo el tamaño más adecuado para su empresa. Pero lo que no es recomendable es que, como sucede ahora, las políticas públicas hagan abandonar a muchas empresas su voluntad de crecer. En este sentido, me parece acertado el análisis y las recomendaciones que ha hecho el CAREC, el consejo nombrado por el presidente de la Generalitat para asesorarle acerca de como promover la reactivación económica y el crecimiento de la economía catalana.

La conclusión que quiero extraer y resaltar de este análisis de la productividad es que necesitamos una reforma empresarial orientada al aumento del tamaño medio de nuestras empresas. Los caminos son varios, incluyendo la cooperación de las empresas en diversos ámbitos de su cadena de valor. Pero lo que me interesa señalar es que el resultado será una mejora importante de la productividad, y de otras muchas bondades que el tamaño empresarial trae consigo: mayor capacidad exportadora, mayor innovación, mayor empleo y mejores salarios.

2.3. Baja emancipación de los jóvenes y cultura de innovación productiva

Hay una realidad en nuestra sociedad que comentamos poco y de cuyas consecuencias para la ca-

pacidad de innovación de nuestra economía somos poco conscientes. Se trata del bajo nivel de emancipación de los jóvenes en nuestro país.

Alrededor del 63 por ciento de los jóvenes comprendidos entre 19 y 31 años viven en el domicilio de sus padres. Es decir, no se han emancipado aún a estas edades. Este es un dato anormal en la comparación con otros países de nuestro entorno. Y lo es también en relación con el grado de emancipación que existía en España hace dos décadas, que era más elevado.

Este hecho social atípico tiene importantes consecuencias negativas sobre la capacidad de innovación productiva de nuestro sistema económico, social y político. El retraso en la emancipación de los jóvenes en un periodo de edad clave de su maduración personal, durante el cual se asume la responsabilidad sobre la vida propia y el futuro, influye en comportamientos y valores esenciales de los que podríamos llamar la cultura moral vivida por la sociedad. Cultura moral entendida en términos de valores sociales tales como la capacidad para asumir riesgos.

Estudios llevados a cabo por sociólogos muestran que la capacidad de innovación productiva de una sociedad está directamente relacionada con la existencia en esa sociedad de cultura moral de responsabilidad individual y, de forma particular, con el grado de emancipación de los jóvenes. Las sociedades en las que se produce antes la emancipación muestran un mayor grado de innovación productiva.

Las causas de este retraso de la emancipación no están del todo claras. Sin duda, la crisis ha retrasado la emancipación y, en algunos casos, ha hecho volver a algunos jóvenes al domicilio de los padres. Pero aunque la crisis puede haberlo acentuado, este problema era anterior al inicio de la actual crisis. Por lo tanto, existen otros factores. Algunos están relacionados con valores familiares de sobreprotección y con la pérdida de mecanismos e instituciones sociales que antes favorecían la emancipación a edades más tempranas. Así, la desaparición del servicio militar obligatorio o la generalización de las universidades en todas las grandes ciudades y provincias españolas han hecho desaparecer instituciones y disminuido la presión para la emancipación.

Pero, a mi juicio, un factor de mayor influencia en el retraso emancipatorio de los jóvenes ha sido la vivienda. El bajo parque de vivienda de alquiler de precio asequible y tipología adecuada para la emancipación es un rasgo característico de nuestro país

que no se da en los demás países de nuestro entorno. A ese escaso parque de vivienda de alquiler ha contribuido de una manera determinante el sesgo de la política pública de vivienda hacia la vivienda de propiedad. Por un lado, los fuertes incentivos fiscales se han dirigido únicamente a la compra de vivienda en propiedad. Por otro, la política municipal ha primado también el uso del suelo municipal para vivienda en propiedad. Y el crédito bancario ha ido dirigido de forma preferente a la hipoteca de compra de vivienda. Todo se ha confabulado a favor de la vivienda de propiedad. El efecto sobre la emancipación y la movilidad de los jóvenes ha sido dramático, para ellos mismos y para la capacidad de flexibilidad e innovación productiva de la economía.

Probablemente, aunque pueda parecer paradójico, la política pública que, hoy por hoy, más puede hacer para favorecer la capacidad de innovación productiva de nuestra sociedad es un giro radical de la política pública hacia la vivienda de alquiler de precio asequible y tipología adecuada para favorecer la emancipación de los jóvenes.

2.4. El elevado paro y el modelo de crecimiento económico

¿Por qué durante los últimos treinta años hemos tenido tres momentos en que el paro general en la economía española se acercó o llegó al 25 % de la población activa y el paro juvenil al 50% de los jóvenes entre 16 y 23 años que trabajan o buscan empleo? Sin duda, esta es otra anómala singularidad de la economía española. No es posible encontrar en nuestro entorno ningún otro país en el que haya ocurrido algo similar. La reiteración de esta anomalía indica que no estamos ante una situación puntual, sino ante un rasgo que podemos considerar una sintomatología patológica de nuestra economía.

¿Cuál es la causa de esta patología? El sospecho habitual a la hora de buscar respuesta son las rigideces de la legislación laboral. Pero, sin negar la influencia que el modelo de relaciones laborales pueda tener en la explicación del elevado paro y de la dualidad del mercado de trabajo, no parece ser un factor suficiente para explicar la recurrencia de los elevados niveles de paro de nuestra economía. Y menos, cuando caemos en la cuenta que las tres ocasiones en que el paro llegó a esos elevados niveles fue coincidiendo con la explosión de una burbuja inmobiliaria previa.

La responsabilidad de las burbujas en nuestro elevado paro, tanto de la población en general como

de la juventud, es indudable. Las burbujas inmobiliarias provocan una demanda excesiva de empleo que se nutre de la inmigración y del abandono de la escolaridad por parte de los jóvenes. Cuando las burbujas inmobiliarias explotan dejan un reguero de paro de larga duración y de jóvenes en paro que no tienen capacidades intelectuales ni habilidades educativas para encontrar otros empleos.

El sesgo inmobiliario de nuestro modelo de crecimiento se ha convertido en una fuente de volatilidad para el crecimiento y el empleo y en un hándicap para la productividad de nuestra economía, como he comentado anteriormente. El mayor impacto que las crisis económicas tienen en nuestro crecimiento y empleo en relación con el que tienen en otros países de la UE está directamente relacionado con este sesgo inmobiliario de nuestro modelo de crecimiento.

No trato de acusar al sector inmobiliario. Este es un sector que ha sido y continuará siendo importante en la estructura productiva española. Aun cuando ha de enfrentarse a un proceso de "industrialización", de estandarización de proceso y producto que le haga ganar productividad y eficiencia, como ocurre con el sector de la automoción. Su dimensión saludable en términos de PIB está entre el 7 y el 8 % del PIB. Dimensiones superiores, como las que se acostumbra a alcanzar durante la fase de burbuja inmobiliaria, del orden del 12 % del PIB, son insanas y peligrosas para el crecimiento y el empleo.

¿Cuál es la causa de este sesgo inmobiliario de nuestro modelo productivo? Como acabo de señalar, en primer lugar está una fiscalidad muy orientada a construir una sociedad de propietarios. Pero, en segundo lugar, detrás de ese sesgo, alimentándolo, hay otros dos factores importantes. Uno, es una legislación hipotecaria muy laxa que alienta la especulación inmobiliaria hacia la vivienda en propiedad. El otro factor es el sesgo creciente del crédito bancario hacia las inversiones inmobiliarias en detrimento del crédito industrial.

2.5. Sesgo inmobiliario del crédito bancario

Coincidiendo con las tres burbujas inmobiliarias que hemos padecido en las tres últimas décadas, el sistema financiero español, tanto los bancos como las cajas, han ido adquiriendo a lo largo de las últimas décadas un sesgo muy intenso hacia la financiación de la inversión inmobiliaria en detrimento de la financiación empresarial productiva. Se puede afirmar que la banca española ha perdido capacidad para

evaluar el riesgo empresarial y la capacidad para financiar nuevos proyectos industriales.

Además, ese sesgo sectorial del crédito bancario ha venido acompañado de malas prácticas hipotecarias, en el sentido de dilución de los modelos de análisis de riesgo financiero. Esas malas prácticas han generado situaciones de sobreendeudamiento familiar que al llegar los momentos de recesión y desempleo dan lugar a situaciones sobrevenidas de impago y a desahucios dolorosos e injustos, tal como estamos viendo.

Acompañando a este proceso, se ha producido también un crecimiento insostenible de los balances bancarios y de las estructuras operativas de la banca. Una vez que la burbuja crediticia se acabó y que la banca española no ha podido seguir financiándose en los mercados de capitales internacionales, la necesidad de ajustar los balances y reestructurar su dimensión se ha hecho inevitable.

Esta reestructuración de balances bancarios y redimensionamiento de su estructura debería venir acompañada de un retorno de la actividad bancaria hacia la función social que justifica su existencia y los apoyos públicos que recibe: la financiación de las inversiones empresariales productivas y del crédito de consumo a las familias. Las condiciones recientemente anunciadas por la Comisión Europea para que las cajas y bancos intervenidos puedan recibir el rescate acordado, aunque discutibles por otras razones, apuntan en ese sentido de cortar ese sesgo hacia la financiación inmobiliaria y la reorientación hacia la inversión productiva. Pienso que deberíamos aprovechar esta circunstancia para fomentar una reorientación de nuestro modelo productivo hacia la industria, en particular hacia la industria manufacturera. A esta cuestión me referiré a continuación.

LA INDUSTRIA MANUFACTURERA IMPORTA PARA EL CRECIMIENTO Y EL EMPLEO

Si recapitulamos algunas de las cosas que hemos visto hasta ahora, es evidente que el retorno al crecimiento y al empleo en la economía española y catalana pasa por un retorno a la industria. Y, en particular, hacia la industria manufacturera en sentido amplio de la palabra industria.

Esta reorientación de nuestro modelo productivo hacia la industria viene aconsejada y casi impuesta por

varios factores. En primer lugar, en un escenario de desendeudamiento prolongado de las familias y de la consiguiente debilidad de la demanda interna, el impulso al crecimiento seguirá viniendo de las exportaciones de bienes y servicios. En segundo lugar, la mejora de la productividad viene especialmente de la industria. En tercer lugar, la mejora del empleo y, especialmente, de la empleabilidad de los jóvenes ha de venir de programas de formación duales en los que participen el sector educativo y las empresas; en particular, las empresas industriales.

Este retorno de la industria tiene también razones de oportunidad. En primer lugar, tanto en España como en otros países desarrollados, como los EE.UU., existen algunas señales de la aparición de fenómenos de re-localización de actividades industriales manufactureras que anteriormente se habían deslocalizado hacia países de bajos salarios. Las tendencias que alimentan este retorno de la industria manufacturera incluyen tanto razones relacionadas con la disminución de las ventajas competitivas de costes salariales, el aumento de los costes logísticos relacionados con los transportes y también de flexibilidad que favorecen la proximidad de la producción a los mercados de ventas.

Una segunda razón para este retorno de la industria es que la experiencia de estos años ha puesto de manifiesto que la apuesta de los países por las industrias punteras de I+D se ve debilitada por la falta de relación directa con la industria manufacturera. El fracaso de algunas iniciativas en empresas de nuevos materiales y otras industrias innovadoras de alto valor añadido en EE.UU. se ha relacionado con la deslocalización de una parte de su industria manufacturera hacia los países orientales.

Un tercer motivo de este retorno de la industria es la vuelta del prestigio social y político de la industria. Después de un década de desprecio y de identificación de la "nueva economía" con las actividades de I+D y con las llamadas industrias del conocimiento, ahora la manufactura vuelve a tener prestigio social. Probablemente en este renovado prestigio social por la industria ha jugado también un papel importante la pérdida del "glamour" de la industria financiera y sus abusos. Los perfiles profesionales y laborales más demandados ahora vuelven a ser los de ingenieros, técnicos y formación profesional, en detrimento de los perfiles financieros que habían dominado en la última década.

Este nuevo prestigio social de la industria atrae, a su vez, el interés de la política hacia la industria. El

ejemplo industrial de Alemania y su éxito económico y exportador está sirviendo de incentivo para que otros gobiernos, como los de EE.UU, Francia y la propia UK muestren un interés creciente en favorecer la industria.

¿Por qué nos debemos interesar por la industria? De forma breve, me gustaría mencionar cuatro tipos de argumentos a favor de virar hacia un modelo productivo más centrado en la industria:

Primero. El argumento económico. La industria es la base del éxito exportador, especialmente importante en situaciones como la actual en que la demanda interna estará durante mucho tiempo anémica. La industria sigue siendo, además, el sector de mayor capacidad para promover la I+D y la innovación en nuevos sectores. Además, como acabo de señalar, y enseña la experiencia norteamericana reciente, la I+D en sectores de futuro, innovadores y de alto valor añadido, se resiente de la falta de industria manufacturera localizada en su proximidad. Manufactura e industrias no sólo no son excluyentes, sino que son complementarias. Esto es algo que hasta ahora no habíamos tenido en cuenta. Probablemente porque no lo sabíamos.

Segundo. El argumento social. Los salarios en la industria son, en general, mayores que en otros sectores productivos. Además, los empleos en la industria, especialmente en las medianas y grandes empresas, son, en mayor proporción que en otros sectores, fijos. Mientras las finanzas contribuyen a aumentar la desigualdad de ingresos, la industria es un factor de relativa igualdad de rentas y de creación de amplias capas medias con capacidad de compra.

Tercero. El argumento político. Como acabo de señalar, la industria fomenta una serie de conductas y valores democráticos que están asociados al capitalismo de riesgo y ventura, a la competencia y a la meritocracia. No ocurre lo mismo con el capitalismo financiero y concesional, más cercano a la búsqueda de rentas basadas en la concesión administrativa, las comisiones, el monopolio y la corrupción de variado tipo.

Cuarto. El argumento moral. La industria promueve además unas virtudes cívicas relacionadas con lo que podemos llamar la cultura moral clásica, del trabajo bien hecho, la seriedad, el cultivo de la prudencia, la inteligencia y la justicia, con la dimensión añadida de apertura a los demás. Esa cultura moral favorece las lealtades y compromisos sociales de

largo plazo alrededor de los proyectos empresariales. Esos compromisos de largo plazo entre los actores sociales, empresariales y políticos son esenciales para promover las mejoras de productividad en nuestras empresas. Virtudes que, por otro lado, conectan bien con la responsabilidad de los jóvenes y la necesidad de lograr su emancipación a edades más tempranas de lo que ahora sucede, cultura moral e innovación productiva.

Una apuesta política más decidida por la industria tiene, además, tres atributos adicionales. En primer lugar, estimularía la búsqueda de acuerdos de largo plazo entre universidades, centros de investigación y empresas para promover un conocimiento útil.

En segundo lugar, la industria permite con mayor facilidad buscar acuerdos entre el sistema educativo y las empresas para poner en marcha un sistema de formación profesional dual, basado en la escuela y la empresa. Ese sistema ha mostrado ya su eficacia en el hecho de que las personas con formación profesional tienen un bajo desempleo. Esa experiencia hay que extenderla ahora al colectivo de gente joven que abandonó la escuela para trabajar en la construcción y en los servicios y que ahora se encuentra sin capacidades educativas ni habilidades profesionales para poder encontrar empleo en otras actividades. El hecho de que del 50,4 % de los jóvenes entre 16 y 23 años que no tienen empleo ni estudian el 80 por ciento no tengan educación es el factor más explicativo de sus dificultades de encontrar empleo.

En tercer lugar, permite alcanzar acuerdos más complejos entre los agentes sociales y empresariales, acuerdos que favorecen la flexibilización de la negociación colectiva y la mejora de la productividad. El sector del automóvil es un ejemplo paradigmático de la capacidad de la industria para llegar a acuerdos de este tipo. El hecho de que, después de dos décadas de intensa deslocalización, España haya mantenido todas sus fábricas automovilísticas dice mucho la capacidad de esta industria para alcanzar acuerdos entre sindicatos, trabajadores y empresa. Un dato expresivo de esta capacidad es el hecho de que mientras la industria en su conjunto ha perdido desde los inicios de la crisis alrededor de un 20 % de empleo, la industria automovilística sólo ha perdido un 8 por ciento.

Si la industria importa, ¿no deberíamos interesarnos de nuevo por la política industrial, o como quiera que le llamemos? Sin duda. Eso es lo que están haciendo, como señalé anteriormente, gobiernos tan

diferentes como los de Barak Obama y Françoise Hollande. Sin embargo, nosotros aún tenemos que dejar atrás un cierto sentimiento de menosprecio por la industria manufacturera. Aunque se ha corregido aquella decisión tan sorprendente pero significativa de ese menosprecio que fue la desaparición del ministerio de Industria en el segundo gobierno de José María Aznar, del año 2000, y la apuesta por una política de ciencia y tecnología alejada de la industria manufacturera, el clima político español aún no es del todo consciente de la importancia de retornar a la industria. El asunto de los casinos es expresivo de que la opción por los “servicios” de bajo valor añadido en vez de la industria aún influye en el imaginario político acerca de las fuentes de nuestro crecimiento y bienestar futuro.

Este clima social y político favorable al retorno de la industria como vector esencial de nuestro modelo productivo debe construirse de abajo arriba. Las empresas que tienen un proyecto empresarial de futuro se preocupan cada vez más por conocer y mejorar el clima laboral dentro de la empresa. De la misma forma, los territorios deben desarrollar la misma sensibilidad y disponer de instrumentos que les permitan captar y mejorar ese clima. Pienso que tanto l'Observatori del Mercat de Treball del Barcelonès Nord como el propio Consell Comarcal están desarrollando eficazmente esta labor. Mi mayor ilusión es que estas reflexiones que acabo de exponerles puedan ser de utilidad para mejorar la capacidad productiva y el futuro de las gentes que viven en el Barcelonès Nord.

REPTES I POTENCIALS DEL BARCELONÈS NORD EN EL DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC METROPOLITÀ

Eduard Jiménez

Economista i consultor

Innovación y Consultoría en Políticas Públicas sl @edjihe

La paradoxa dels territoris metropolitans: no és viable tenir una estratègia aïllada però no 'sobreviuran' sense una estratègia pròpia

Segurament per molts economistes seria qüestionable l'existència d'un 'objecte' Barcelonès Nord com a focus d'anàlisi del desenvolupament econòmic. Molts considerarien que els factors que expliquen l'evolució de les principals magnituds econòmiques (producció, renda, benestar) es configuren i determinen en l'àmbit metropolità, i que els principals elements d'intervenció possibles (localització de la inversió, de l'activitat, dinàmica del mercat de treball) no es poden definir pel que fa al Barcelonès Nord pròpiament dit.

La veritat és que no costaria gaire donar-los la raó, i a més, les autoritats i actors de l'àmbit ens estalviaríem feina: ja vindrà la metròpoli i proveirà. Tant de bo les coses fossin tan senzilles! El que passa amb el Barcelonès Nord podem dir que és un reflex de la paradoxa dels territoris metropolitans, i que tant ha reflexionat el Foro Mundial de las Autoridades Locales en la periferia: és particularment difícil formular i sostenir una estratègia de desenvolupament.

Ho és per molt motius que no tenen a veure amb la 'voluntat' dels territoris mateixos, sinó bàsicament perquè és inviable una estratègia aïllada, segregada de la dinàmica metropolitana, certament. El cas, però, és que l'estratègia i dinàmica general poden no ser ni suficients ni adequades a totes les realitats, ritmes i entorns.

La pertinença i necessitat d'articular estratègies –o subestratègies, no ens discutirem– pels diversos territoris metropolitans es fa palesa ara amb més cruesa que quan tot anava sobre rodes. D'una banda, perquè recull la necessitat –inherent a les col·lectivitats humanes– de 'ser' més enllà de la 'd'estar'. Però particularment perquè ningú es pot permetre el

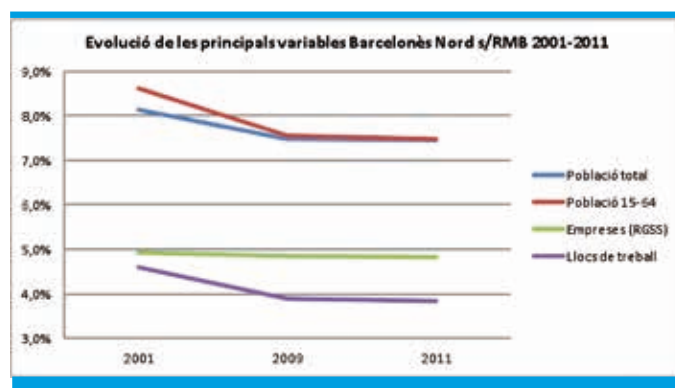
lux de desapropiar potencialitats i reforçar els punts forts que tingui en una situació com la present. I molt difícilment de fora vindran a fer-ho.

El que presento no és un estudi sobre el desenvolupament econòmic del Barcelonès Nord, sinó unes notes de reflexió estratègica a compartir amb els seus actors principals per tal d'encoratjar-los a una intervenció decidida.

Un posicionament territorial, el del Barcelonès Nord, que empeny al predomini de les funcions residencials indiferenciades

El que portem de segle XXI ha accentuat el tret fonamental del posicionament territorial del Barcelonès Nord en l'entorn metropolità; això és, la dominància de la funció residencial, en una dinàmica de pèrdua de pes global perquè les àrees més expansives de l'àmbit s'han situat en general fora del nucli central.

Aquesta és la tendència de fons, que sembla accentuar-se en les fases 'bones' del cicle econòmic i apaivagar-se en les fases dolentes o d'estancament. El perfil de les dades es veu clarament en el següent gràfic, que mostra l'evolució comparada de les variables de població i activitat.

Font: Idescat i Generalitat de Catalunya, DEMO

La qüestió central que es planteja és la següent: pot ser que quan les coses van bé al Barcelonès Nord

Eduard Jiménez Hernández (Barcelona, 1959). Llicenciat en economia per la UAB, diploma en funció gerencial a les Administracions Públiques per ESADE i postgrau en Direcció Urbanística per la UAB. És des del 2002 director de l'empresa Innovación y Consultoría en Políticas Públicas sl i editor de la revista científica P3T [Journal of Public Policies and Territories. Entre 1986 i 1996 va ser responsable de àrees municipals d'ocupació i promoció econòmica als Ajuntaments de Sant Quirze del Vallès i Sabadell. Posteriorment va ser investigador sènior i director del Centre de Barcelona de la Fundació CIREM. Està especialitzat en desenvolupament estratègic territorial, ocupació, polítiques urbanes i rendició de comptes. Ha dirigit recentment l'estudi sobre el Polígons Industrials i projectes de dinamització del Besòs. Veure <http://www.uclg.org/es/organizacion/estructura/comisiones-grupos-de-trabajo/ciudades-de-periferia>

li vagin menys bé que la resta, i quan van malament li van si més no igual de malament o un xic pitjor? Si això fos cert –i tenim molts indicis que ho és– s'avaloria la consideració d'un territori el qual, per bé que es situa topogràficament com més va més en el nucli metropolità, és un territori que continua sent perifèric, subaltern malgrat tots els esforços generals i locals.

Si mirem endavant, a més, podem anticipar un risc clar d'afebliment del principal paper de l'àrea en l'àmbit: la reserva de força de treball. La mobilitat residencial i la dinàmica demogràfica mateixa, junt amb les característiques dels teixits residencials, ens poden abocar a una alta concentració proporcional de la població envellida i depenent, que en el darrer decenni ha estat aturada per la immigració, però que de cara al futur pot surar amb tota la seva força.

És raonable pensar que aquestes tendències es poden redirigir? Sembla evident que els factors residencials continuaran sent els decisius en tot cas, i això en sí mateix té molts aspectes positius en la mesura que s'han assolit millors estàndards de qualitat urbana. Però això és una cosa i l'altra és imaginar un territori que és en exclusiva lloc de residència i activitat urbana. A més, en un context de crisi econòmica i alta desocupació que perdurarà en el temps, no té sentit examinar l'estat i potencialitat de les funcions no residencials?

Un esdevenidor estratègic que es veu truncat per la crisi... i per algunes coses més

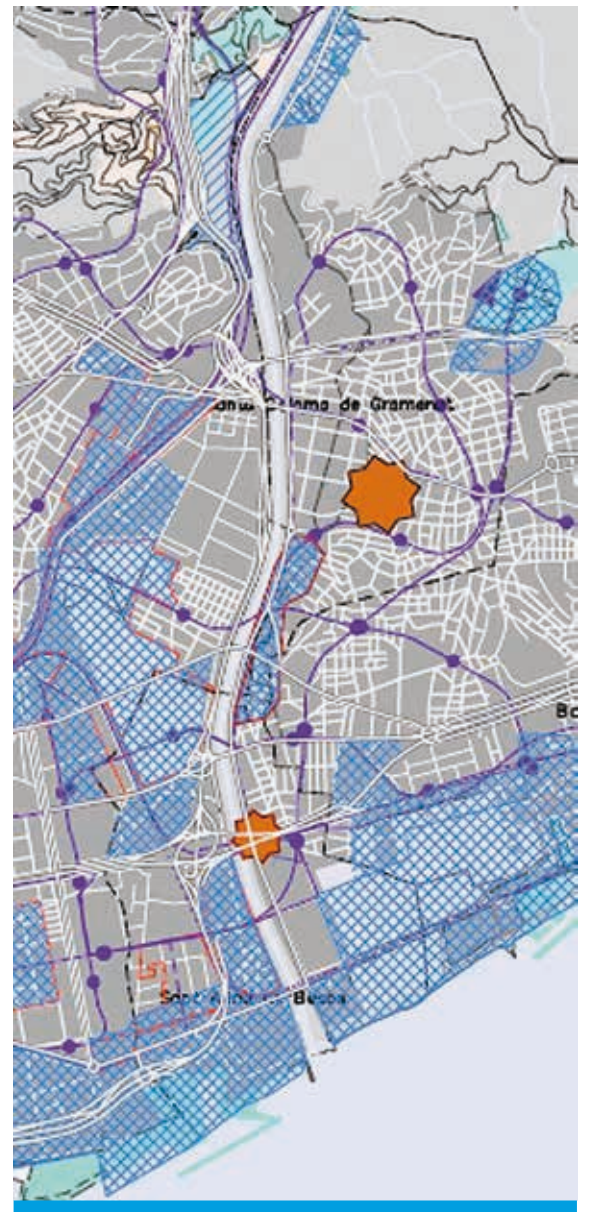
En termes generals, el capgirament de les tendències observades al Barcelonès Nord ha estat confiat a una més i millor integració en l'àmbit metropolità. Aquesta estratègia s'articulava bàsicament en les dues façanes: a la vessant Besòs, per la identificació d'allò que el Pla Territorial Metropolità de Barcelona (PTMB) defineix com **àrees de transformació urbana i àrees d'extensió urbana d'interès metropolità**; en la vessant nord, per l'obertura de la B500. Al capdavall, increment de polaritat i més gran accessibilitat autònoma.

En el primer cas, es tractava d'aplicar una estratègia ja seguida en altres àmbits de la perifèria metropolitana, consistent en un procés de transformació per canvi d'ús i/o intensitat edificatòria, basat en reciclar determinats sòls urbans per a adaptar-los a les noves necessitats, integrar-los millor al seu entorn urbà i dotar-los d'aquells espais i equipaments dels quals

estan mancats. Aquesta orientació s'acompanya de la identificació de projectes clau, que farien l'àrea de la part final del Besòs com a una nova centralitat metropolitana.

En el segon cas, es tractava i es tracta de superar els colls d'ampolla de mobilitat a la frontera prelitoral i obrir una porta d'accés directa a les infraestructures de gran abast de la plana vallesana, de les quals aviat farà 10 anys que es comença a parlar.

Podem naturalment pensar que la crisi ha obert només un parèntesi en aquestes previsions generals, però jo no ho crec. Potser hores d'ara convé –sense

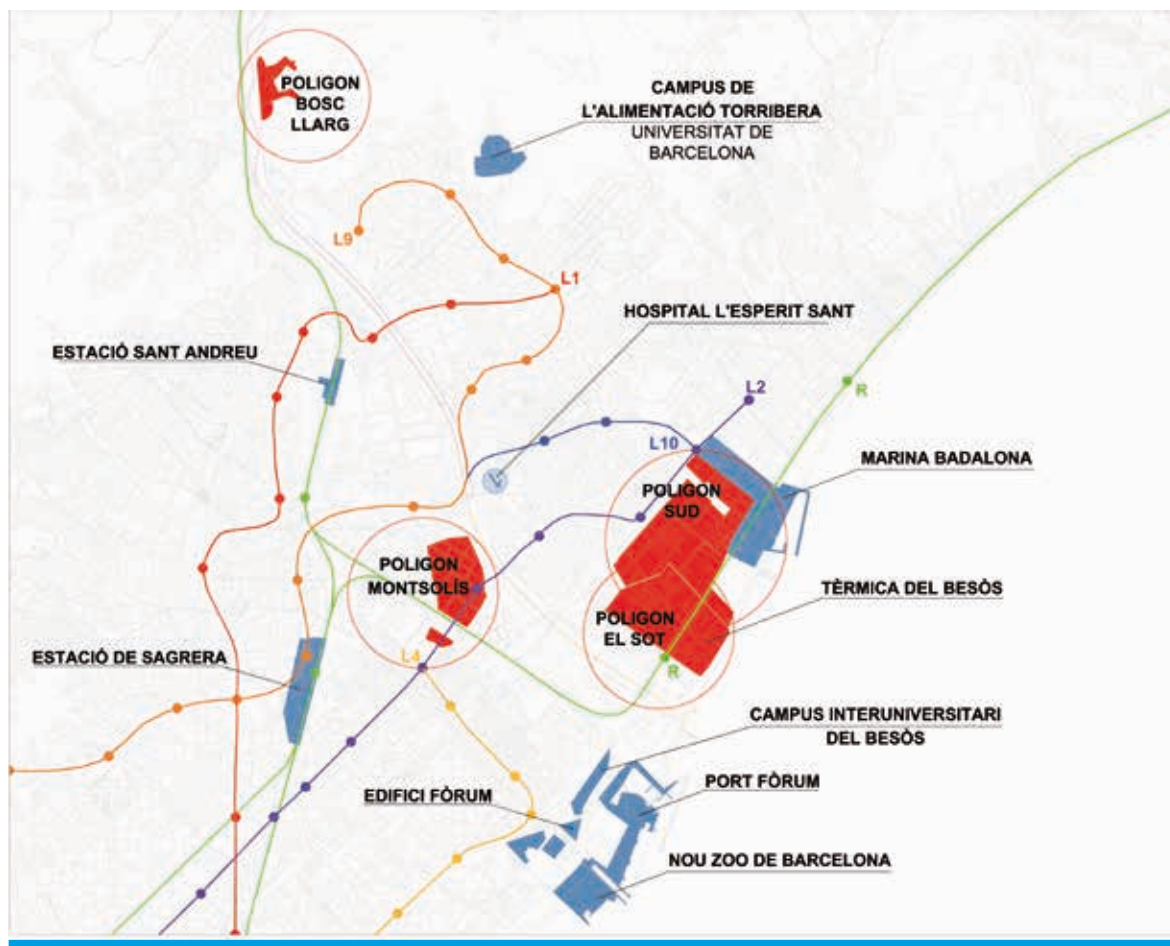
menystenir ni bandejar res- plantejar-se un xic més a fons el rerefons i validesa d'aquestes estratègies.

El model subjacent de transformació urbana es fonamentava en la possibilitat normativa de generació d'unes rendes de transformació que eren capturades (parcialment) pel sector públic per modificar les funcionalitats, valors i posicionament territorial d'una determinada àrea o àmbit. Però el sistema funcionava per l'existència d'uns rendiments immobiliaris que atreïen la inversió que no tomaren a existir potser mai més... i potser tant de bo que no existeixin.

Un paper sovint estel·lar hi jugaven (juguen) grans projectes urbans consistents amb la visió metropolitana però amb escassa o nul·la interrelació amb l'entorn. Val a dir que l'impuls a la transformació que

que això s'hagi traduït en una més gran necessitat de vinculació amb l'entorn.

Si analitzem específicament l'àrea Besòs, l'impacte general més comú ha estat l'alentiment de les previsions inicials, i més tenint en compte que alguns dels projectes estaven en una fase molt inicial de configuració. Així, en aquests dos anys no hi han hagut sinó avenços en la definició sobre el projecte de les Tèrmiques del Besòs i només recentment sembla que es pot incorporar a la programació d'actuacions de l'administració local. Igualment el projecte de Marina Badalona s'ha vist directament afectat en el procés de comercialització. També s'ha posat clarament sobre la taula la necessitat de mantenir El Bosc Llarg com a un espai d'activitat, i més amb la reubicació de la firma Cacaolat.

representen aquests projectes és imprescindible: no hi ha manera endògena de generar-ne suficients per trencar dinàmiques i funcions preexistents.

Naturalment, també els grans projectes s'han vist afectats per la crisi, però fins el moment no sembla

Els altres tres projectes estan vius i en marxa, per bé que naturalment es poden veure afectats pel context actual tant de consolidació fiscal com de dificultats per la inversió i finançament privats. Així, han començat els primers treballs en relació al Campus Interuniversitari, per exemple. El projecte que sem-

bla arribar a la fase de maduració és el del Campus d'Alimentació de Torribera, ja que durant aquest curs s'incorporen ja 500 alumnes als estudis que ofereix la Facultat de Farmàcia relacionats amb l'alimentació i Màsters, sent imminent l'arribada de 150 investigadors en aquest àmbit.

Les principals novetats que s'han recollit a l'àmbit les trobem al seu perímetre, particularment amb dos projectes:

- la creació d'un centre presencial de la UNED al nord de Barcelona, plenament en l'àmbit d'impacte i que és vist com a una oportunitat particularment al municipi de Santa Coloma de Gramenet
- Propostes de reactivació del Polígon Industrial del Bon Pastor, amb revisió del projecte previst al Torrent de l'Estadella.

Els fonaments (latents) d'una estratègia pròpia

Reconèixer febleses i anticipar mals auguris no-més té sentit, però, si ens permet ser més realistes i decidits per afrontar la situació. Com diuen els gurus de la gestió: hem de partir d'on som i fer amb el que tenim. I què és el que tenim? Doncs tenim un puzzle amb 5 peces totes elles de gran valor:

- 1. Prop de 8.000 empreses i 80.000 llocs de treball amb un fort component d'activitats industrials i de distribució.**
- 2. 320 Ha. de sòl dedicat a activitats econòmiques, un terç aproximadament del qual té risc clar d'obsolescència, amb aproximadament un 20% del sostre total buit en aquests moments (120.000 m² pel cap baix).**
- 3. Una dimensió poblacional que, naturalment en competència amb l'entorn, ha de poder fonamentar el desenvolupament del comerç i els serveis urbans i atraure els serveis col·lectius.**
- 4. Uns projectes singulars en curs que en el proper període arribaran a consolidar-se.**
- 5. Unes autoritats locals conscients de la crítica situació i la necessitat de dotar l'àmbit de perspectives i unes de supralocals que semblen disposades a col·laborar-hi.**

Amb aquestes cinc peces hauria de ser suficient per desfermar una acció conscient al voltant del desenvolupament econòmic a l'àmbit. Tenim a més, uns tags que es repeteixen més que d'altres, com per exemple:

- Salut
- Educació superior
- Energia
- Logística i distribució
- Tèxtil-química i metall
- Comerç urbà
- Activitats nàutiques i litorals

Cadascun d'aquests ítems, per sí sol, constitueix de fet un potencial estratègic de desenvolupament, perquè permet construir intervencions que contenen les dues claus de la competitivitat d'avui: una posició global i una diferenciació i valor local.

Les preguntes del Què cal fer?

Les necessitats són tan grans que tendim a respondre-hi de manera extensiva i un xic compulsiva. I em sembla que és més aviat l'hora d'identificar uns pocs trets que permetin aplegar esforços, si més no els conjunts entre els municipis i la resta d'actors que hi intervenen. Em sembla que, per recorregut, impacte territorial i efectes econòmics tangibles en la posició futura de l'àmbit a l'entorn metropolità, el que millor es pot fer són bàsicament dues coses:

a) Identificar més clarament la dimensió econòmica, social i ocupacional dels grans projectes en curs. Són projectes que substantivament no depenen de l'àmbit, però on els actors territorials poden contribuir i rebre. Hi ha molts jocs de suma positiva a fer-hi. I eventualment molts actors que hi poden estar interessats. En aquest àmbit, fóra necessari:

- Descriure les cadenes de valors i provisió relacionades amb la seva implantació i funcionament.
- Visibilitzar les aportacions pròpiament territorials que poden gaudir-ne.
- Contactar i interrelacionar subsectors i clústers d'activitat que poden col·laborar
- Determinar perfils professionals i oportunitats d'ocupació que es poden generar

Al capdavant, una feina de llarg abast que hauria de permetre assolir el màxim d'aprofitament d'aquests projectes per l'activitat i l'ocupació de l'àmbit i, encara millor, pel seu arrelament territorial.

b) Definir les apostes per les àrees d'activitat econòmica. No és un tema que es resoldrà sol ni que ens puguem permetre el luxe de deixar morir. Aproximadament un 40% dels llocs de treball del Barcelonès Nord es concentren al polígons que tenim. En condicions competitives (de dotacions, d'intensitats i diversitat d'usos...) podrien haver-hi entre 15.000 i 25.000 llocs de treball més, aproximadament la meitat de l'atur registrat actual. En aquest sentit, de forma més o menys immediata caldria:

- aturar la dinàmica de degradació que s'observa en alguns dels sectors i que el buidatge i la rotació no fa sinó accelerar.
- revisar les previsions de pèrdua de sòl per activitat en l'àmbit.
- iniciar els treballs de redefinició de projectes dels polígons menys actualitzats.
- abordar els problemes més comuns i explícits del funcionament quotidià de les àrees d'activitat.

En aquest segon punt i paral·lelament caldrà madurar nous mecanismes i instruments d'intervenció que substitueixin l'anterior estratègia inviable, i que segurament seran més artesans, menys vistosos i menys autònoms.

Les preguntes del Com cal fer-ho?

Avui, fins i tot allò que és molt clar, costa molt i molt de tirar endavant. En un context d'escassetat de recursos i de qüestionament d'estratègies, el com? és, si cap, més important que el què. Veiem com els rols tradicionals del sector públic, el sector privat i la societat civil es reconfiguren en molts dels principals temes de l'agenda política. Es promou retòricament la col·laboració públic-privada, però en desconexem bona part de les claus, sota la inèrcia d'un sector públic que ha estat quasi més preocupat en despesa que en pensar.

Els models tradicionals i racionalistes d'intervenció (diagnosi>objectius>planificació>actuació) es veuen superats per la dura quotidianitat i sembla que no més s'obrin pas les estratègies que combinen:

i) Oportunitats molt madures i fonamentades en realitats que estan sota el nostre abast

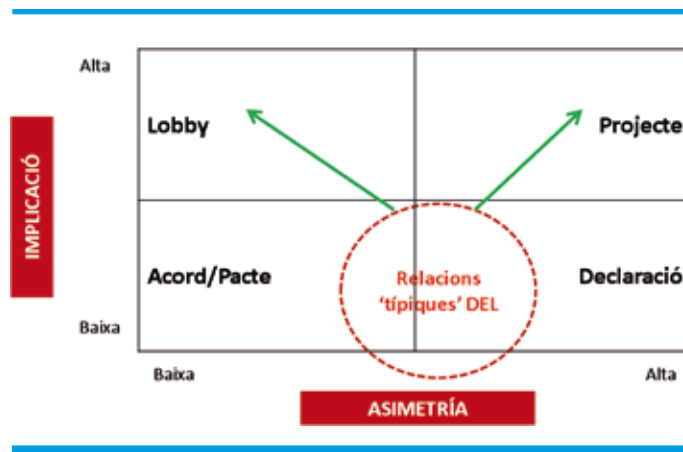
ii) Agendes flexibles i sostingudes per relacions compromeses entre tota mena d'actors (siguin públics o privats, siguin locals, supralocals o globals)

iii) Instruments específics, coherents i professionalitzats que permetin garantir la imprescindible continuïtat.

Hem de superar, inevitablement, la cultura que tots farem de tot i entre tots junts. En aquest sentit, se'ns farà imprescindible que:

- Alguna institució assumeixi un **lideratge** al voltant dels diversos punts de l'agenda de desenvolupament.
- Que s'identifiquin molt més clarament els interessos i compromisos dels participants a la cooperació.
- Que obrim explícitament la cooperació a tota mena d'actors territorials i no territorials.
- Que garantim l'estabilitat i suport públic-públic dels projectes i processos

En definitiva, ens cal donar un salt endavant a l'entorn de cooperació sense el qual és del tot impossible plantejar-se cap **què?** Al respecte, podem modelitzar els models preexistents com es fa en el següent diagrama:

Les dinàmiques de relació actuals, que predeterminen el com fem les coses, no són prou eficaces per abordar la magnitud dels problemes perquè no aconsegueixen ni influir prou ni transformar prou.

L'aspecte més determinant i estratègic del com és començar a bastir un nou paper de les empreses a la nostra agenda de cooperació. A diferència d'altres països, l'experiència acumulada que constitueix el punt de partida és més aviat negativa que positiva. En general, les empreses són excèntriques als projectes i com a molt tenen el paper de convidades als honors que se'n deriven. Però al context actual –ja ho era a l'anterior– les necessitats, interessos, ritmes i compromisos que puguin marcar les empreses condicionaran tota la resta.

Això implica un rol molt diferent del sector públic local, que de gestor de projectes, recursos i serveis passarà a ser en molt casos un actor la component política i institucional del qual esdevé decisiva i on els equips tècnics més que dissenyar, programar i executar es concentren a contactar, interrelacionar, acompanyar, suggerir i donar suport: una tasca molt més difícil però també a la llarga molt més efectiva i sostinguda.

Epíleg: el futur no està escrit

No he parlat fins aquí, volgutament, de qüestions cabdals com la innovació, la formació, l'emprenedoria, les smart cities i moltes altres, perquè em temo que aviat esdevindran més mantres invocats que allò que veritablement són: palanques de transformació competitiva que és imprescindible activar d'alguna manera.

Hi ha la necessitat i la majoria de condicions per redreçar unes tendències de fons que col·loquen el Barcelonès Nord en una situació que de ben segur els seus veïns, empreses i autoritats no volen ser-hi. No és inevitable, per bé que no podem menystenir la força dels factors que l'empenyen. Ens cal la intel·ligència política i el captament institucional que ens permeti donar valor a tot allò que ja tenim i el potencial del que està per venir.

LA COOPERACIÓ LOCAL AL BARCELONÈS NORD.

Bases pel període 2013 - 2020.

Antecedents: El pacte per l'ocupació i el desenvolupament del Barcelonès Nord

Les entitats locals del Barcelonès Nord tenen una llarga trajectòria de treball conjunt i de concertació amb els agents socioeconòmics del territori.

L'any 2001 es va constituir el Pacte per l'Ocupació el Desenvolupament del Barcelonès Nord, integrat pels ajuntaments de Badalona, Sant Adrià de Besòs i Santa Coloma de Gramenet i les seves entitats de promoció econòmica i ocupació (IMPO, REBASA i GRAMEIMPULS), les organitzacions empresarials Federació Empresarial de Badalona (FEB), Agrupació del Comerç i la Indústria de Santa Coloma de Gramenet (ACI) i Micro, Petita i Mitjana Empresa de Catalunya (PIMEC), els sindicats UGT de Catalunya i la Unió Sindical de CC.OO. del Barcelonès, i el Consell Comarcal del Barcelonès, amb la funció d'entitat coordinadora.

El Pacte ha estat el marc que ha impulsat la col·laboració entre les entitats del Barcelonès Nord, col·laboració que s'ha aplicat de manera transversal a l'activitat dels ens locals en l'àmbit de les polítiques actives d'ocupació (PAO) i desenvolupament local (DEL).

Això inclou l'elaboració d'una diagnosi conjunta del Barcelonès Nord, que recull la visió i les especificitats dels tres municipis que la integren. Aquesta diagnosi s'ha actualitzat consensuadament en funció dels canvis de l'entorn socioeconòmic, per garantir-ne la vigència.

A partir d'aquesta diagnosi concertada i actualitzada s'han definit conjuntament les estratègies que orienten el funcionament dels ens locals en l'àmbit de les PAO i DEL. L'objectiu d'aquestes prioritats estratègiques és desenvolupar i potenciar els punts forts del territori, i minimitzar-ne els punts febles, a més d'aprofitar les oportunitats externes i reduir els riscos existents.

La via per poder implementar les grans estratègies ha estat el disseny i la definició consensuada de programes i projectes que responen a les prioritats estratègiques.

Aquests programes i projectes s'han executat articuladament als tres municipis del Barcelonès Nord,

en col·laboració amb un ampli ventall d'entitats cofinançadores, principalment la Generalitat, mitjançant el SOC, la Diputació de Barcelona, la Unió Europea i el Ministeri de Treball, entre d'altres. (Pactes territorials, Equal, Dispositiu, Impulsa-t).

La dilatada trajectòria de treball conjunt fa que les entitats locals siguin el principal actiu envers la gestió de les PAO i DEL al Barcelonès Nord, amb metodologies de gestió conjunta que s'adapten a les particularitats de cada programa o projecte, i a les necessitats dels treballadors i les empreses del territori en aquest difícil moment de la crisi. En el dia a dia de les entitats afavoreix tant l'execució de les actuacions com totes les tasques de seguiment, d'avaluació i de justificació tècnica i econòmica.

Situació actual: voluntat de seguir impulsant el treball conjunt

El complicat context econòmic actual, que multiplica els reptes que ha d'afrontar el territori i redueix els recursos disponibles per contrarestar-los, fa que sigui més necessari que mai donar continuïtat a la llarga trajectòria de cooperació.

Així, les entitats formants del Pacte per l'Ocupació i el Desenvolupament del Barcelonès Nord refermen la seva voluntat de treball en comú per:

- Impulsar el desenvolupament local del territori, i així facilitar la generació d'activitat econòmica al Barcelonès Nord.
- Garantir la cohesió social al conjunt del Barcelonès Nord i a cadascun dels barris que el formen, mitjançant el suport a la millora de l'ocupabilitat de tota la ciutadania, especialment els col·lectius més vulnerables.
- Aquestes dues grans línies de treball s'han d'implementar mitjançant mètodes de treball cooperatiu que permetin incrementar l'eficàcia i l'eficiència en la gestió dels programes, projectes i actuacions concertats.
- Cercar un marc estable de cooperació amb el Servei d'Ocupació de Catalunya que garanteixi la suficiència financera de les entitats locals a l'hora d'executar les polítiques actives d'ocupació i de desenvolupament local que el territori requereix.

Q

Cap on volem avançar en els propers anys: Model de futur del Barcelonès Nord

Seguint els mecanismes de treball concertat que hem descrit en aquest document, les entitats van acordar que l'escenari desitjable pel Barcelonès Nord ha de reunir els següents requisits:

El Barcelonès Nord és un territori que vol jugar un paper de centralitat en l'entorn metropolità mitjançant un nou model d'articulació dels centres urbans amb els barris perifèrics, a través de l'optimització de les comunicacions i el reequilibri dels equipaments i de l'activitat econòmica, donant pas a un nou concepte de ciutat capaç de generar més ocupació i riquesa.

En aquest territori es compatibilitzen en tota la seva extensió els usos residencials i econòmics, en un marc de respecte i potenciació de l'entorn natural, amb la presència d'un teixit competitiu de molt petites empreses i professionals autònoms orientats als serveis de millora de la qualitat de vida de la població: des dels serveis a les famílies als serveis de millora de la llar, passant pel comerç i el lleure.

És un territori, també, que gaudeix de les màximes possibilitats d'aprofitament dels seus actius i equipaments de caire metropolità i de la seva proximitat a Barcelona en termes laborals, formatius i de generació d'activitat.

Les entitats són conscients que aquest escenari òptim encara no s'ha pogut assolir, i com que consideren que continua sent el més desitjable pel territori, es refermen en la seva voluntat de donar continuïtat al treball conjunt.

També constaten la importància del coneixement i l'experiència de les entitats en els àmbits d'actuació que els són propis: polítiques actives d'ocupació i desenvolupament local, i el compromís de trobar el marc que els permeti seguir actuant com a servei públic d'ocupació.

Així doncs, els ens locals i les entitats que formen el Pacte es comprometen a buscar un marc d'actuació acordat amb el SOC –i també amb d'altres administracions que donen suport a les PAO i DEL, com la Diputació, l'Estat o la Unió Europea- que els

doti de l'estabilitat legal i financera que els cal per seguir impulsant amb èxit actuacions encaminades a assolir el model de futur que tothom desitja pel Barcelonès Nord.

El Barcelonès Nord en l'actualitat

És un territori on hi ha hagut, i hi ha, transformacions millores urbanístiques molt importants (front litoral Sant Adrià i Badalona, llera Besòs, etc.) però que s'han donat a conèixer poc, hi ha necessitat de projectar imatge del territori.

A més, a l'entorn del Barcelonès Nord hi ha projectes estratègics d'àmbit metropolità que suposen una oportunitat de generació i diversificació de l'activitat en el mig termini. No obstant, cal connectar aquests projectes d'abast metropolità i el teixit urbà i social per tal de garantir la cohesió social del territori i per tal d'obtenir el màxim valor i aprofitament de totes les inversions i esforços fets fins el moment.

Les noves infraestructures de transport (metro, túnel B-500, C-31) suposen una oportunitat important, però encara manca connexió vertical de la comarca.

Es tracta d'un territori amb un elevat grau d'urbanització amb un ús predominantment residencial i amb baixa densitat empresarial. Hi ha poca oferta d'espai i serveis per a la ubicació i atracció d'empreses petites, especialment en el teixit urbà.

L'any 2011 al Barcelonès Nord hi havia 374.767 habitants, 1.600 persones més que l'any 2006. Per tant, entre els anys 2006 i el 2011 la població creix poc més del 0,4%. En canvi, entre els anys 2002 i el 2006 la població va créixer un 4,1%.

Malgrat que el nivell formatiu mig amb els anys va augmentant, s'observa una tendència a la polarització: augmenta la població amb estudis universitaris però també la població sense estudis.

L'atur registrat s'ha més que duplicat des de l'inici de la crisi econòmica. Mentre que l'any 2006 hi havia 16.299 persones registrades a l'atur, l'any 2011 n'hi havia 38.956. Els increments més elevats han afectat els homes, les persones d'entre 25 i 45 anys d'edat, els estrangers i els aturats procedents del sector de la construcció.

La construcció deixa de ser el sector que més asalariats ocupa i baixa fins al quart lloc en el rànking

d'assalariats del territori. Ara és el comerç el sector amb més assalariats.

Es manté la tendència al decreixement de sectors madurs, especialment els relacionats amb la indústria manufacturera. Tot i això, totes les activitats pertanyents la indústria tèxtil i de la confecció segueix tenint presència al Barcelonès Nord.

Pel que fa a l'activitat econòmica, segueix la dependència respecte els pols industrials del Baix Llobregat i Vallès, a part de Barcelona. Per altra banda, cal tenir present també que creix l'atractivitat dels nous centres d'activitat comercial i industrial de la segona corona metropolitana.

Es tracta d'un territori amb poca oferta de llocs de treball en relació a l'important volum de població que hi resideix.

Finalment, hi ha poca oferta de formació professional en sectors que estan emergint al territori i a l'entorn i que poden suposar una oportunitat de futur per la població del Barcelonès Nord: alimentació, comunicació, imatge i so, transport i logística.

Orientació estratègica: L'estratègia pel creixement de la Unió Europea 2012 - 2020 i el pla de desenvolupament de les polítiques actives d'ocupació de Catalunya (PDPA) 2012-2013

L'estratègia pel creixement de la Unió Europea pel període 2012 – 2020 és una guia a seguir per definir i estructurar les actuacions que les entitats locals del Barcelonès Nord han de prioritzar en l'àmbit del desenvolupament local i les polítiques actives d'ocupació.

L'estratègia pel creixement lluita per deixar enrere la crisi i crear les condicions propícies per a una economia més competitiva que generi més ocupació. Tracta d'aconseguir un creixement que sigui:

- Intel·ligent, a través d'inversions més eficaces en educació, investigació i innovació.
- Sostenible, gràcies a l'impuls decidit a una economia baixa en carboni i a una indústria competitiva.

- Integrador, que posi l'accent en la creació d'ocupació i la reducció de la pobresa.

L'estratègia es centra en cinc ambiciosos objectius en les àrees d'ocupació, investigació, educació, reducció de la pobresa i canvi climàtic i energia.

Són molts els països de la UE on les administracions locals o regionals són competents en àmbits importants per l'estratègia Europa 2020, com l'educació i la formació, l'emprenedoria, el mercat de treball, les infraestructures o l'eficiència energètica.

Per aconseguir aquests objectius, la Comissió proposa l'agenda Europa 2020, consistent en una sèrie de grans iniciatives. L'execució d'aquestes iniciatives és una prioritat compartida, i l'acció necessària s'haurà d'emprendre a tots els nivells: organitzacions de nivell comunitari, Estats membres, autoritats locals i regionals.

El "Manual de l'Estratègia Europa 2020 per les ciutats i regions" elaborat pel Comitè de les Regions en estreta col·laboració amb la Comissió Europea, explica com poden contribuir a l'aplicació d'aquesta estratègia les administracions locals i regionals.

A nivell autonòmic, el Pla de Desenvolupament de les Polítiques Actives d'Ocupació de Catalunya 2012 – 2013 (PDPA) assenta les bases d'activació d'un paquet de mesures orientat a persones, sectors i territoris i orientat a resultats sostenibles per sortir de la crisi, i per fer-nos forts en el futur, considerant que el desenvolupament d'un país depèn, entre altres, de tres factors: de l'entorn econòmic, de la capacitat productiva i visió estratègica de les seves empreses i del potencial del seu capital humà.

En aquest sentit, les noves polítiques actives d'ocupació han d'adaptar-se a les necessitats de les persones, empreses i territoris amb l'objectiu d'avançar cap a una major eficàcia i eficiència del sistema públic, d'acord amb la nova realitat econòmica i laboral.

Què cal fer: Línies estratègiques d'actuació

pel desenvolupament socioeconòmic del Barcelonès Nord

Tenint en compte la situació actual del Barcelonès Nord, el model cap al qual volem avançar i el context institucional i financer de les polítiques actives d'ocupació i, més globalment, de les polítiques de desenvolupament local, des del Pacte per l'Ocupació i el Desenvolupament del Barcelonès Nord s'han revisat i prioritzat les 10 grans línies d'actuació que es van considerar estratègiques al Pla Operatiu 2006 – 2013.

- Assessorar i donar suport a les iniciatives empresarials, així com a les empreses en crisi, i atreure inversions en sectors estratègics innovadors i intensius en coneixement, principalment els que ja tenen presència al Barcelonès Nord (salut, energia).
- Impulsar la formació professional en el territori.
- Donar suport als col·lectius específics que ho requereixen i reforçar l'atenció personalitzada a les persones en situació d'atur.
- Adequar els espais per a la implementació d'activitat econòmica per afavorir la continuïtat del teixit productiu existent i la incorporació de nous sectors.
- Reforçar els mecanismes de transició escola-treball.
- Potenciar la convivència i la cohesió social: promoció del lleure i la cultura i acollida a la població nouvinguda.
- Donar continuïtat als programes de renovació urbana i del medi natural.
- Impulsar la façana marítima del Barcelonès Nord, la Serralada de Marina i el front fluvial del Besòs.
- Millorar la connectivitat vertical.
- Comunicar i millorar la imatge del Barcelonès Nord.

Els tres principis bàsics sobre els quals es basen les actuacions del Pacte per l'Ocupació i el Desenvolupament del Barcelonès Nord:

- Cercar aliances estratègiques entre el sector públic i el sector privat.
- Abordar el desenvolupament socioeconòmic del territori des d'un punt de vista integral.
- Optimització i racionalització de recursos: transversalitat i programació plurianual.

Propostes de treball

Propostes d'actuació que desenvolupen principalment les línies d'activitat relacionades amb el desenvolupament local (línies 1, 2, 7, 8, 9 i 10)

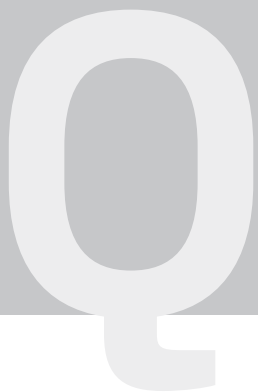
- Acció que interrelacioni i cerqui oportunitats comunes entre els grans projectes territorials. Hem vist clarament que motu propi la necessitat d'interrelació és molt baixa, però hi ha interès. Els tres municipis i el Consell Comarcal han de promoure d'alguna manera aquesta interrelació, que sovint no passarà de ser bilateral, cercant oportunitats globals i conjuntes que permetin desfermar interessos concrets en la cooperació entre ells.
- Suport a la definició i implementació de projectes de transformació dels espais d'activitat. Pensem que hores d'ara això ha de partir d'una reflexió i compromís bàsicament local, però que difícilment els municipis per si sols estaran en condicions d'actuar-hi. És discutible si l'àmbit més apropiat de fer-ho és el comarcal o el metropolità, però tanmateix, caldria que en els propers anys madurés la reflexió i propostes al voltant, si més no, dels polígons industrials Bosc Llarg, Montsolís i Badalona-SUD.
- Donar un pas endavant en la interlocució amb les empreses. Potser imaginar un Forum empresarial és agosarat i immadur. Es proposa, però, que en tres blocs (distribució/indústria/salut) es puguin promoure activitats d'interrelació amb les empreses de l'àmbit i de coneixement més aprofundit de quins són els seus requeriments i demandes i com es pot avançar amb possibles interlocutors.
- Ampliar les iniciatives de suport a la creació d'empreses i d'atracció d'inversions generadores d'activitat econòmica i de llocs de treball mitjançant un servei d'acollida gestionat amb criteris empresarials, inspirat en les lleis per a agilitar l'activitat de l'administració. S'encarregarà de coordinar tots els tràmits municipals i reduir temps i

esforços a les empreses. Caldrà publicitar aquest nou servei a les empreses com un valor afegit del Barcelonès Nord i fer-ne una eina de màrqueting per al territori.

- Estudiar les potencialitats econòmiques dels espais naturals de la Serralada de Marina i el front fluvial del Besòs.

Propostes d'actuació que desenvolupen principalment les línies d'activitat relacionades amb les polítiques actives d'ocupació (línies 2, 3, 4, 5 i 6)

- Donar un nou impuls a les actuacions dels ens locals en els àmbits de la formació, el procés de transició escola-treball del jovent, l'orientació professional, la intermediació laboral, el suport a l'autoocupació i el reforç de l'ocupabilitat dels col·lectius en risc d'exclusió social.

Quaderns Socioeconòmics del Barcelonès Consell Comarcal del Barcelonès

Número 11. Desembre de 2012

NOVES VISIONS PER A LA SORTIDA DE LA CRISI.

Perspectives per a l'economia i l'empresa catalana.

Ponències del X Seminari de l'Observatori del Barcelonès Nord.

PROPUESTAS PARA SALIR DE LA CRISIS DE OTRA FORMA.

Sr. Antón Costas Comesaña,

Catedràtic de Política Econòmica de la Universitat de Barcelona.

REPTES I POTENCIALS DEL BARCELONÈS NORD EN EL DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC METROPOLITÀ.

Sr. Eduard Jiménez Hernández

Economista i consultor en polítiques públiques.

LA COOPERACIÓ LOCAL AL BARCELONÈS NORD. BASES PEL PERÍODE 2013 - 2020.

Document de reflexió estratègica aprovat pel Comitè Executiu
del Pacte per l'Ocupació i el Desenvolupament del Barcelonès Nord.

Disseny gràfic:

La Palmera Publicitat

Edició :

© Consell Comarcal del Barcelonès

Q

Ajuntament de Badalona

Ajuntament
de Sant Adrià de Besòs

SC+

Ajuntament
de Santa Coloma
de Gramenet

barcelonès

Aci

Federació
Empresarial
de Badalona

pimec
micro, petita i mitjana empresa de Catalunya

Diputació
Barcelona

**impuls
impuls
impuls
projecte impuls**

Generalitat de Catalunya
Departament d'Empresa i Ocupació

SOC

Servei d'Ocupació de Catalunya

Unió europea
Fons Social Europeu
L'FSE Inverteix en el teu futur

CONSELL COMARCAL DEL
BARCELONÈS